

Ἀποῦ κόφωσιν ἰτέας εἰς τὰ Ἀρμενία βουνά, τὰ ὁποῖα εἶναι κατ' ὑπερβολὴν τῆς Ἀσσυρίας, καὶ κατασκευάσωσιν ἀπ' αὐτὰ στραβόξυλα, ἔπειτα τεντόνουσι περὶ αὐτὰ ἔξωθεν τομάρια καὶ τὰ περιστεγάξουσιν, καθὼς τὸ ἔδαφος τῆς οἰκίας, χωρὶς νὰ ξεχωρίσωσι πρύμνην, μήτε νὰ στενεύσωσι πῶραν, ἀλλὰ κάμνοντές τα στρογγύλα ὡς ἀσπίδας· μετὰ ταῦτα δὲ γεμίσαντες ὅλον τοῦτο τὸ πλοῖον καλάμια, τὸ ρίπτουσιν εἰς τὸν ποταμὸν νὰ πλῆθ, βάλλοντες καὶ φορτία. Ὡς ἐπιτοπλεῖστον δὲ καταβιβάζουσιν λαγήνια μὲ κρασίον φοινικεῖον. Διευθύνονται δὲ τὰ πλοῖα αὐτὰ ἀπὸ δύο πληκτρα, καὶ δύο ἀνθρώπους στεκομένους ὀρθούς· καὶ ὁ εἰς ἔλκει ἔσω τὸ πληκτρον, ὁ δὲ ἄλλος τὸ ὠθεῖ ἔξω. Γίνονται δὲ τὰ πλοῖα αὐτὰ καὶ πολλὰ μεγάλα καὶ μικρότερα· τὰ δὲ μεγαλῶτατα ἐξ αὐτῶν χωροῦσι γόμεν καὶ πέντε χιλιάδων ταλάντων. Μέσα δὲ εἰς κάθε πλοῖον ἔχουσι καὶ ἓνα γάδαρον ζωντανόν, καὶ εἰς τὰ μεγαλῶτατα περισσοτέρους. Ἀποῦ λοιπὸν φθάσωσι πλέοντες εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ διαφάσωσι τὸ φορτίον, πωλοῦσι τὰ στραβόξυλα τοῦ πλοίου καὶ τὰ καλάμια ὅλα, τὰ δὲ τομάρια φορτώσαντες εἰς τοὺς γαδάρους, ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν Ἀρμενίαν· διότι κατ' οὐδένα τρόπον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πλεύσωσι πρὸς τὰ ἄνω τοῦ ποταμοῦ διὰ τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ· καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον κάμνουσι καὶ τὰ πλοῖα των ὄχι ἀπὸ ξύλα, ἀλλ' ἀπὸ τομάρια. Ὅταν δὲ ἐλαύνοντες τοὺς γαδάρους των φθάσωσιν ὀπίσω εἰς τὴν Ἀρμενίαν, κατασκευάζουσιν ἄλλα πλοῖα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Τὰ πλοῖα των λοιπὸν τοιαῦτα εἶναι.*

Σχεδὸν παρόμοιον τι ἐγίνετο καὶ ἐπὶ τοῦ μεγάλου ποταμοῦ τῆς Ἀμερικῆς, τοῦ Μισσισιπίπου, ὅστις ῥέει πρὸς πέντε ἢ ἔξ μίλια τὴν ὥραν. Πλοίαρχοι τινες, οἱ ὁποῖοι ἔργον εἶχαν νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὴν Νέαν Αὐρηλίαν (New Orleans) τὰ προϊόντα τοῦ ἐνδοτέρου, φθάνοντες εἰς τὴν ἐσχάτην ταύτην πόλιν, διέλυαν τὰ πλοῖα των, ἐπώλουν τὴν ξυλικὴν, καὶ ὑπέστρεφαν ὀπίσω διὰ ξηρᾶς· καθότι ἀνάπλευσις τοῦ ποταμοῦ, ἐκ τῆς Νέας Αὐρηλίας εἰς τὸ Πιττσβούργον (περὶ τὰ 2,000 μίλια), μόλις ἡμπόρει νὰ τελειωθῇ, μὲ ὁποιοδήποτε κόπον, εἰς ὀλιγώτερον παρὰ τέσσαρας μῆνας.

Ὅχι δὲ μόνον εἰς τὸν Εὐφράτην τῆς Μεγάλης Ἀσίας καὶ τὸν Μισσισιπίπην τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἡμέτερα πελάγη εὐρίσκειν ἀξιοσημείωτον παράδειγμα τῆς προξενουμένης ὑπὸ τῶν ρευμάτων εἰς τὴν ναυτιλίαν βραδύτητος. Τίς ἀγνοεῖ ὅτι διὰ τὸ ρεῦμα τοῦ Ἑλλησπόντου τὰ κοινὰ πλοῖα ἐνίοτε ἀπαιτοῦν τοσαύτας ἡμέρας νὰ ὑπάγωσιν ἀπὸ Σμύρνης εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅσας τὰ ἀτμόπλοια δὲν χρειάζονται ὥρας; Ἐκτὸς δὲ τῶν ρευμάτων, πόσον ἐμπόδιον καὶ πόσῃ ὀχληρὰν βραδύτητα δὲν ἐπιφέρουν εἰς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους τὴν ἀνάπλευσιν οἱ κατ' αὐτὸ πνέοντες ἐτησίαι;

Ταῦτα ὅμως πάντα ἐξουθενόσασα ἡ ἀτμοπλοῖα, μα-

ταίονε ἐπίσης καὶ τῶν ἀνέμων καὶ τῶν ρευμάτων τὴν ὁρμὴν. Τὸ διὰ Θαλάσσης ἀπὸ Μασσαλίας εἰς Κωνσταντινούπολιν ταξίδιον γίνεται τὴν σήμερον μὲ περισσοτέραν εὐκολίαν καὶ βεβαιότητα, παρὰ μ' ὅσῃ ἀρχήτερα τὸ διὰ ξηρᾶς ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Βιέννην. Τὰ μονήρη ποτὲ μεγαλοπόταμα στενοχωροῦνται σήμερον ἀπὸ πλοῖα· αἱ εἰς τὰς ἔχθρας αὐτῶν κῶμαι ἀνυψώθησαν εἰς ἐμπορικωτάτας πόλεις· ἡ τῶν ὑδάτων ἀντίστασις δὲν ἰσχύει πλέον νὰ ἐμποδίσῃ τῶν ἀτμοπλοίων τὴν διάβασιν. Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τακτικῶς διαπλέουσι σχεδὸν πάντα ποταμόν· πρὸ πολλοῦ ὑπάρχουν ἐπὶ τοῦ Γάγγου, καὶ ἄλλων μεγαλοποτάμων τῆς Ἰνδίας. Οἱ ποταμοὶ, αἱ λίμναι, οἱ κόλποι, καὶ τὰ στενὰ πελάγη τῆς Εὐρώπης ἀδιακόπως συγχάζονται ὑπὸ τοῦ πανταχοῦ παρόντος ἀτμοκινήτου. Ἐσχάτως δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἀχανὲς Ἀτλαντικὸς κατέστη τοῦ ἀτμοπλοίου ὑπηρέτης.

Εἰς τὸν προσηχτὸν ἀριθμὸν θέλομεν ἱστορήσῃν τὴν ἀρχὴν καὶ πρόδον τῆς ἀτμοπλοίας, ἐπομένως δὲ περιγράψῃν τὴν ἀτμοκίνητον μηχανήν.

ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟΝ ΤΗΣ ΑΝΤΙΠΑΡΟΥ.

Τὸ σπήλαιον τῆς Ἀντιπαροῦ εἶναι περίεργον τῆς φύσεως ἀξιολογώτατον. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐγνώριζαν αὐτὸ καὶ οἱ ἀρχαῖοι· ἀλλὰ πρῶτος ἐκ τῶν νεωτέρων ἐπεσκέφθη αὐτὸ ὁ Ἰταλὸς Μάγνης, τὴν δεκάτην ἐβδόμην ἑκατονταετηρίδα· ἐπομένως δὲ καὶ ὁ Τουρνεφόρτιος, καὶ ἄλλοι, οἵτινες ἀκριβῶς αὐτὸ περιέγραψαν. Τὸ ἄνοιγμα, ὃθεν εἰσέρχεται τις, εὐρίσκειν παρὰ τὴν κορυφὴν βουνοῦ, εἶναι καμάρια χαμηλὴ, ὑπὸ τραχέων ἀποτόμων βράχων ἐσχηματισμένη, περὶ τὰ τριάκοντα βήματα πλατεῖα, διχοτομημένη δὲ ὑπὸ φυσικῶν τινῶν στύλων. Ἐξακολουθεῖ τὸ πέρασμα τοῦτο ὑπὲρ τοὺς εἰκοσιπέντε πήχεις, τελειὸν εἰς κρημνὸν, ὁ ὁποῖος καταβαίνεται μὲ τὴν βοήθειαν σχοινίων, δεμένων περὶ τοὺς σταλακτίτας· ἀποῦ δὲ προβῇ τις ὀλίγον ἐπέκεινα ὑπὸ σειρὰν τραχέων λίθων, εὐρίσκει πάλιν κατάβασιν, ἀλλ' οὐχὶ οὕτω ἀπόκρημνον, ὡς τὴν προτέραν. Ἄλλο πέρασμα, τέσσαρας πήχεις ὑψηλόν, τρεῖς δὲ πλατὺ, αἱ πλευραὶ καὶ ἡ καμάρωτὴ στέγη τοῦ ὁποῖου, συνιστάμεναι ἐξ ἑρυθροῦ τε καὶ λευκοῦ στίλβοντος μαρμάρου, ἔχουν τοσαύτην λειότητα, ὡς νὰ ἦσαν τεχνουργημέναι, ἄγει εἰς τρίτον κρημνόν, τὰ πλάγια τοῦ ὁποῖου φαίνονται ὡς κατεσκευασμένα ὑπὸ πετρῶν πολυτίμων, τῶν ἀμεσῶστων λεγομένων. Ἐπεταὶ ἀκολούθως πέρασμα κατωφερὲς ὡς διακοσίων ἐβδομήκοντα πηχῶν, ἐκατέρωθεν τοῦ ὁποῖου αἱ ἀπολιθώσεις λαμβάνουν τὸ φαινόμενον ῥακῶδους παραπετάσματος κατὰ μέρος ἐξηπλωμένου, καίποτε δὲ ὄφειν σπειρηδὸν τετυλιγμένων· τοῦτο ἄγει εἰς τὴν τετάρτην καὶ τελευταίαν κατάβασιν. Εἰς τὸν πυθμὲν εὐρίσκει τις τὸ μεγαλοπρεπὲς σπήλαιον, 160 πήχεις μακρόν, 150 πλατὺ, 27 δὲ ὑψηλόν· εἶναι καμάρια εὐμεγέθης ἀπὸ λευκοῦ μαρμάρου, μεγάλους στα-

* Κλειώ, 194. Μετὰφ. Ἀ. Ραδιοῦ.

λακτίτας έχουσα κρεμαμένους ἐκ τῆς ὀροφῆς, τὸ μὲν μήκος δέκα ποδῶν, τὸ δὲ πλάτος ὅσον ἡ ὀσφὺς ἀνδρός, μετὰ στεφανῶν καὶ φύλλων πολυαρίθμων ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης· τὸ ἔδαφος εἶναι τραχὺ καὶ ἀνώμαλον, μὲ διάφορα ποικιλόχρσα κρύσταλλα καὶ σταλαγμίτας ἀνυψομένους· κατὰ δὲ τὸ μέσον ὑπάρχει ἓνας, εἴκοσι πόδας τὴν διάμετρον, καὶ εἰκοσιτέσσαρας ὑψηλός, καλούμενος ἁγία τράπεζα ἡ θυσιαστήριον ἐκ τοῦ ἀκολούθου ἀξιωματικονεύτου περιστατικοῦ. Ὁ Μαρκέσιος de Nointel, πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἐπὶ Λοδοβίκου Δεκάτου Τετάρτου πρὸς τὸν Σουλτάνον τῆς Τουρκίας, τυχὼν νὰ διαβαίνει τὸ Ἀρχιπέλαγος περὶ τὸν καιρὸν τῶν Χριστουγέννων, 1673, ἀπεφάσισε νὰ ἐορτάσῃ ἐντὸς τοῦ σπηλαίου. Ἐφώτισε λοιπὸν αὐτὸ μ' ἑκατὸν μεγάλας λαμπάδας, καὶ τετρακοσχιλίους λύχνους, τὸ φῶς τῶν ὁποίων ἀντανακλῶμενον ἀπὸ τῶν λευκῶν κρυστάλλων, πρέπει σχεδὸν νὰ ὑπερέβαινε κατὰ τὴν λαμπρότητα πᾶν ὅ,τι ὀφθαλμὸς ποτὲ εἶδε. Πλέον παρὰ πεντακόσιοι παρενρέθησαν εἰς τὴν μεσονύκτιον λειτουργίαν ταύτην· σώζεται δὲ αὐτῆς ἡ μνήμη δι' ἐπιγράμματος ἐτι βλεπομένου ἐπὶ γειτονεύοντος βράχου.

Ὁ περιηγητὴς Μάγνης, ὁ πρῶτος τὸ σπήλαιον τοῦτο περιγράφας, ζωηρῶς εἰκονίζει τὰ ἐκ τῆς θείας αὐτοῦ προζενηθέντα αἰσθήματα.

Μαθὼν, —λέγει, —ἀπὸ τοὺς Παρίους, ὅτι εἰς τὸ νησίον τῆς Ἀντιπάρου εὐρίσκετο γιγαντιαῖος ἀνδριάς κατὰ τὴν εἰσοδὸν ἀντροῦ τινός, ἀπεφάσισα νὰ ὑπὶ γω εἰς Θεωρίαν αὐτοῦ. Ἀποβάντες λοιπὸν εἰς τὴν νῆσον, καὶ ὁδεύσαντες τέσσαρα περίπου μίλια δι' ὠραίων πεδιάδων καὶ καταφύτων γαιῶν, ἐφθάσαμεν τέλος εἰς μικρὸν τινα λόφον, ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ ὁποίου ἔχαινε φρικωδέστατον ἄντρον. Κατὰ πρῶτον ἐφόβισεν ἡμᾶς τὸ σκότος αὐτοῦ, καὶ κατέστειλε τὴν περιέργειάν μας· συνελθόντες ὁμῶς ἀπὸ τὴν πρώτην ἐκπλήξιν, ἐμβήκαμεν τολμηρῶς· μόλις δὲ προσχωρήσαμεν εἴκοσι βήματα, καὶ παρῆστο ἐνώπιόν μας ὁ τοῦ γίγαντος νομιζόμενος ἀνδριάς. Ταχέως ἐνοήσαμεν, ὅτι ὁ γίγας καλούμενος ὑπὸ τῶν ἁμαθῶν ἐγγχωρίων δὲν ἦτον ἄλλο εἰμὴ κρυσταλλώδης σύμπηξις, γεννηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ὕδατος, σταλάζοντος ἐκ τῆς ὀροφῆς τοῦ σπηλαίου, καὶ βαθυμηδὸν σκληρυνθέντος εἰς σχῆμα, τὸ ὁποῖον φαντασία ἐπτοημένη εἶχε μεταμορφώσειν εἰς τέρας. Κεντηθέντες ὑπὸ τοῦ παραδόξου φαινομένου τούτου, προσέβημεν ἐτι περαιτέρω, εἰς ζήτησιν καινῶν θαμάτων εἰς τὸ ὑπόγειον τοῦτο κατοικητήριον. Ὅσον δὲ προσχωρούσαμεν, νέα θαύματα παρίστανοντο εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μας· τὰ λευκὰ καὶ πράσινα κρύσταλλα, εἰς δένδρα καὶ θάμνους ἐσχηματισμένα, παρίσταναν εἶδος ἀπολιθωμένου ἄλσους. Ἡῤῥανε δὲ τὸσον μᾶλλον τὸ θάμβος μας, καθ' ὅσον ἐγνωρίζαμεν ὅτι ἦσαν ἀπλῶς τῆς φύσεως προϊόντα, ἥτις, μονήρης μέχρι τοῦδε, εἶχε παιδιᾶς χάριν παρασκευάσει τὴν μεγαλοπρεπῆ σκηνὴν πρὸς ἰδίαν αὐτῆς τέρψιν. Ἀλλ' εἰσέτι ὀλίγα μόνον ἐκ τῶν θαυμάτων τοῦ σπηλαίου εἶχαμεν ἰδεῖν, καὶ εἰς μόνην τὴν στρογὴν τοῦ καταπλη-

κτικοῦ τούτου ναοῦ ἡμεῖς ἐμβιβασμένοι. Εἰς μίαν κόγχην τοῦ ἡμιπεφωτισμένου τούτου μυχοῦ, ἐφαίνετο ἄνοιγμα ὡς τρεῖς πόδας πλατὺ, ἄγον εἰς τόπον ὁλοσκοτεινον, ὅστις, κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν ἐνὸς τῶν ἐγγχωρίων, περιεῖχε μόνον δεξαμενὴν ὕδατος. Πρὸς δοκιμασίαν, ἐρρίψαμεν ὀλίγας πέτρας, αἵτινες, ἱκανὴν ὥραν κατακυλίσασαι, ἐκτύπησαν τέλος εἰς κοίτην ὕδατος. Πλὴν, διὰ νὰ βεβαιωθῶμεν ἐτι μᾶλλον, κατεπέισαμεν ναύτην Ἑλλήνα διὰ τῆς ὑποσχέσεως γενναίου δώρου ν' ἀποτολήμῃ ἐντὸς εἰς τὸ στενὸν τοῦτο ἄνοιγμα. Ἀφοῦ δὲ περίπου ἐν τεταρτημόριον τῆς ὥρας διέμεινεν εἰς αὐτὸ, ἐπέστρεψε, κρατῶν εἰς τὴν χεῖρα ὠραῖά τινα τεμάχια λευκοῦ μαρμαροῦ, ἀνώτερα πάσης τέχνης.

Τοῦτο φυσικὰ ἐτι μᾶλλον διήγειρε τὴν περιέργειαν τοῦ ἀνδρός. Μεθ' ὅλης αὐτοῦ τῆς συνοδίας ἐμβήκεν εἰς τὸ ἄνοιγμα· πάντες δὲ, λαμπάδας ἔχοντες, ἠκολούθησαν ἀλλήλους εἰς τὸν μέγαν θάλαμον. Ἐνταῦθα ἐφείλκυσε διαμειᾶς ὅλην τὴν προσοχὴν αὐτῶν λαμπρότατον θάμα. Ἡ ὑψηλὴ καὶ μεγαλοπρεπὴς στέγη, κρεμάμενα ἔχουσα ἐξ αὐτῆς κρύσταλλα ὡς ὕαλος διαφανῇ, στερεὰ δὲ ὡς μάρμαρον, —αἱ πλευραὶ ὑπὸ παντοιομόρφων ἀπολιθώσεων κατεσκευασμέναι, —οἱ σταλακτίται μὲ τὰ πολυειδῆ αὐτῶν σχήματα, στύλων, θρόνων, βωμῶν, κτλ., συνεκρότουν ὅλα ὁμοῦ θάμα, τὸ ὁποῖον δικαίως ἔκαμε βαθυτάτην ἐντύπωσιν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ περιηγητοῦ.

Ἀλλὰ μολονότι τὸ σπήλαιον εἶναι τὸσον ὠραῖον καὶ αξιοθαύμαστον, φαίνεται ὁμως ὅτι πολὺν κόπον δοκιμάζει τις ἕως νὰ εἰσέλθῃ. Παρατρέχοντες ὅσας δυσκολίας ἱστορεῖ ὁ Τουνεφόρτιος, καταχωροῦμεν ἀπόσπασμα ἐξ ἄλλου περιηγητοῦ, ὅστις, ἀφοῦ διεπέρασε τὸ ἡμισυ τῶν βασάνων, ἰδοὺ τίνι τρόπῳ φανέρονται τὴν θλίψιν του.

Καὶ πρότερον ἀπὸ καρδίας μετανοημένος διὰ τὴν ἐκστρατείαν μου, τώρα πλέον ἔπεσα εἰς ψυχρὸν ἰδρώτα, καὶ διόλου ἀπελπίσθην· ἐξ ὅλης ψυχῆς κατηρώμην τοὺς ὅσοι ἐπισκεφθέντες τὸ ἄντρον τοῦτο περιέγραψαν αὐτὸ εἰς τρόπον, ὥστε νὰ παρακινῶσιν ἄλλους νὰ ἐρχονται, ἀλλ' ἐσιώπησαν περὶ τῶν τῆς ὁδοῦ βασάνων. Εἰς τὰ μέσον τῶν σκέψεων τούτων, καὶ εἰς τὸ πληκτικώτατον τοῦ σπηλαίου μέρος, ἐξαίφνης ἐχάσαμεν τέσσαρας ἀπὸ τοὺς ἐξ ὁδηγούς μας. Πόση φρίκη μὲ κατέλαβεν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην! Ὁ τόπος ἔγινε χιλιᾶκις μανρότερος καὶ φρικωδέστερος δι' ἔλλειψιν τῶν λαμπάδων αὐτῶν· καὶ τίποτε ἄλλο κατὰ πᾶσαν στείγην δὲν ἐπερίμενα πλὴν νὰ τοὺς ἀκολουθῇσω εἰς κάμειαν τῶν λιμνῶν, ὅπου ἀδιστακτικῶς ἐπίστευα ὅτι εἶχαν πέσειν. Οἱ δύο ἀπομείναντες ὁδηγοὶ ἔλεγον μὲν πᾶν ὅ,τι ἠδύναντο πρὸς παρηγορίαν, καὶ ὑπέσχοντο ὅτι μετ' ὀλίγον ἠθέλαμεν ἰδεῖν πάλιν τοὺς ἄλλους τέσσαρας, καὶ ὅτι ἐπλησιάζαμεν εἰς τὸ τέλος. Ἴσως δὲ οἱ λόγοι οὗτοι ἐχρησίμευσαν εἰς τοὺς συντρόφους μου· ἀλλ' ἐγὼ τίποτε δὲν ἐπίστευα εἰμὴ μόνον τὸ τελευταῖον, τουτέστιν ὅτι μᾶς ἔλειπεν ὀλίγον νὰ βυθισθῶμεν εἰς κἀνὲν λιμνίον, ἢ νὰ κατακυλισθῶμεν ἀπὸ τινος κρημνοῦ. Εἶχε δὲ τώρα

καταντήσιν ἡ δίοδος στενωτάτη, καὶ ἡμεῖς ὑπόχρεοι νὰ ἔρπωμεν τετραποδιστὶ ἐπὶ βράχων ἀποτόμων, ὅτε μᾶς συνέβη τὸ χεῖριστον ἀπάντων· ἐξαίφνης, καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς λυπηρᾶς ἀμνηχανίας μου, ἤκουσα μικρὸν τινα ψιθυριστικὸν ὄρουρον, καὶ εὐρέθην εἰς παντελῇ καὶ ἀπερίγραφτον σκότος. Οἱ ὁδηγοὶ ἐφώνησαν μὲν πρὸς ἡμᾶς μεθ' ἱλαρᾶς φωνῆς, καὶ εἶπαν ὅτι κατὰ δυστυχίαν εἶχαν πέσειν αἱ λαμπάδες των εἰς λάκκον ὕδατος· ἀλλ' ὅτι μετ' ὀλίγον ἡθέλαμεν φθάσειν τοὺς λοιποὺς, ἁπλῶν πάλιν νὰ τὰς ἀνάψωσι· διαβεβαιούντες συγχρόνως ὅτι κίνδυνος δὲν ὑπῆρχε, καὶ ὅτι ἐχρεωστοῦμεν μόνον νὰ ἔρπωμεν εἰς τὰ ἔμπροσθεν. Τὸ κατ' ἐμὲ, ἀπεφάσισα νὰ πλαγιάσω καὶ ν' ἀποθάνω ἐκεῖ ὅπου ἤμην. Εἰς τῶν ὁδηγῶν μας, παρατηρήσας ὅτι δὲν προώδευα, ἐπλησίασε, καὶ σφίγγας τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἄνωθεν τῶν ὀφθαλμῶν μου, μ' ἔσυρεν ἔμπροσ ὀλίγα βήματα.

Ὁ εὐγενὴς οὗτος περιηγητὴς δὲν εἶχεν, ὡς φαίνεται, τὴν ἀπαιτουμένην ἀνδρείαν πρὸς κατόρθωσιν τοῦ σκοπούμενου· ὅθεν τυφλώσας ὁ ὁδηγὸς τοὺς ὀφθαλμούς του, ἔσυρεν αὐτὸν εἰς τὸ σπήλαιον· ἐκεῖ δ' ἐξετύφλωσεν αὐτὸν, καὶ ἡ λαμπρότης τοῦ σπηλαίου, αἰφνης παρασταθεῖσα, καὶ τὰς ὀψεις αὐτοῦ θαμβώσασα, τοῦ ἐξήλειψεν ἀπὸ τὴν μνήμην τοὺς κόπους τῆς καταβάσεως.

Ἀλλὰ τίς ἡ ἀρχὴ τοιοῦτου κρυσταλλώδους ἄντρου; Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ὀλίγον διάστημα θέλομεν ἀφιερῶσαι. Ἄν ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ σπήλαιον αὐτὸ εἶναι μία τῶν φυσικῶν ἐκείνων κοιλοτήτων, αἵτινες τόσον ἀφθόνως ὑπάρχουν εἰς πᾶν μέρος τῆς οἰκουμένης, τὸ κρυσταλλώδες ἀπόθεμα ἐξηγήθη ἄριστα ὑπὸ τοῦ κυρίου de Choiseul. Τὸ διὰ τῶν σχισμῶν τοῦ βράχου ἐξερχόμενον ὕδωρ φέρει μεθ' ἑαυτοῦ εἰς διατεταμένην κατάστασιν μόρια πολυάριθμα τιτανώδους ὕλης· καὶ ὁπότεν μὲν ἡ ὑγρασία ἦναι ὀλιγωτάτη, τοῦ ὕδατος σχηματιζομένου εἰς ρανίδας ἐπὶ τῆς στέγης καὶ τῶν πλευρῶν, καὶ τέλος ἐξατμιζομένου, ἡ μένουσα τιτανώδης ὕλη συμπήγνυται. Ὁ οὕτω δὲ σχηματισθεὶς πυρὴν λαμβάνει ἀδιακόπως προσθήκας ἐκ νέας ὑγρασίας κατερχομένης ὡς πρότερον. Ὁμοίως μὲ κρύσταλλα κρεμάμενα ἐκ βράχων ὑπὸ χειμάρρου κλυζομένων, οἱ σταλακτῖται μεγαλύνονται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ἔτι διαφυλάσσοντες τὸ κωνικὸν σχῆμα, τὸ γεννηθὲν ὑπὸ τοῦ ἀρχικοῦ τρόπου τῆς αὐτῶν σχηματίσεως. Ἄλλ' ἐὰν στραγγίξῃ ἄνωθεν τὸ ὕδωρ ἀφθονώτερον, αἱ ρανίδες, μὴ λαμβάνουσαι καιρὸν νὰ ἐξατμισθῶσιν εἰς τὴν αὐτῶν δίοδον, πίπτουσι διὰ τοῦτο εἰς τὸν πυθμένα τοῦ σπηλαίου, καὶ παράγουν ἐκεῖ τιτανώδεις συμπήξεις, ἄνω ἐκτεινομένης, καθόσον αἱ ἀπὸ τῆς στέγης τείνουν πρὸς τὰ κάτω· ὥστε, προϊόντος τοῦ χρόνου, αἱ ἄκραι αὐτῶν συνεννοῦνται. Τοιοῦτοτρόπως σχηματίζεται στήλη, ἀτελής μὲν κατὰ πρῶτον, ἀλλὰ βαθυμηδὸν μεγαλυνομένη ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτιῶν, αἵτινες πρῶτον αὐτὴν παρήγαγον. Τοιαύτην ἐξήγησιν κάμνει ὁ Choiseul τῆς γεννήσεως τῶν στύλων καὶ τῶν ἄλλων φανταστικῶς ἐσχηματισμένων ὄγκων, ὡς καὶ τῶν ἀπὸ τῆς ὁροφῆς

ἐξαρτωμένων κρυστάλλων, εἰς τὸ τῆς Ἀντιπάρου πολυθρύλλητον καὶ δικαίως θαυμαζόμενον Σπήλαιον.

ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ.

Ἀριθ. 1.

ΠΩΣ ΕΓΙΝΑΝ ΟΙ ΠΡΟΠΑΤΟΡΕΣ ΗΜΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ;

Εἰς τὴν ἀπάντησιν τῆς ἐρώτησιν ταύτης, ἡμεῖς ὡς Χριστιανὸς εἶμαι, διότι ἐγεννήθην καὶ ἀνετράφημι εἰς Χριστιανικὸν τόπον, καὶ διότι οἱ γονεῖς μου ἦσαν Χριστιανοί, καὶ μ' ἐδίδαξαν νὰ πιστεύω τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν. Ἐὰν δὲ καὶ εἰς τοὺς γονεῖς σου ἀπετεινέτο ἡ αὐτὴ ἐρώτησις, ἐνδεχόμενον τὴν αὐτὴν νὰ ἐδίδαν ἀποκρίσιν. Ἡμποροῦν καὶ ἐκεῖνοι νὰ εἰπῶσιν ὅτι οἱ γονεῖς αὐτῶν τοὺς ἀνέθρεψαν ὡς Χριστιανούς· καὶ οὕτω καθεξῆς.

Πλὴν γνωρίζεις ὅτι πάντοτε τὸ πᾶν δὲν εἶχεν οὕτω. Γνωρίζεις ὅτι ἕνα καιρὸν ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸν κόσμον. Γνωρίζεις ὅτι ἐπὶ τῆς ἀκμῆς αὐτῶν οἱ προπάτορες ἡμῶν Ἕλληνες ἐλάτρευαν πολυάριθμους θεοὺς καὶ θεᾶς, καὶ ὅτι μετέπειτα οἱ μαθηταὶ καὶ ὁπαδοὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπέστρεψαν αὐτοὺς εἰς τὴν θρησκείαν του.

Ἐὰν δὲ τοὺς προγόνους ἡμῶν, τοὺς λατρεύοντας τὸν Κρόνον καὶ τὸν Δία, τὴν Ἥραν καὶ τὴν Ἀφροδίτην, καὶ τοὺς ἄλλους ψευδεῖς θεοὺς, ἠρωτοῦσέ τις περὶ τῶν βάσεων τῆς πίστεως αὐτῶν, ἠδύνατο ἐξίσου ν' ἀποκριθῶσιν, ὅτι αὕτη ἦτον ἡ θρησκεία τοῦ τόπου των, καὶ ταύτην εἶχαν μάθειν παρὰ τῶν ἰδίων γεννητόρων. Αὐτὸ τοῦτο ἔμπορουν νὰ εἰπῶσι καὶ οἱ σημερινοὶ εἰδωλόλατραι, ὡς καὶ οἱ μεθ' ἡμῶν συνοικοῦντες Μωαμεθανοί.

Ἀλλὰ σὺ ἄρα τοσοῦτον ἀλόγως παραδέχεσαι τὴν ἀλήθειαν τῆς θρησκείας σου, ὅσον ὁ Ἑβραϊκὸς τὴν ἀλήθειαν τῆς ἰδικῆς του; Νομίζεις ὅτι δὲν ὑπάρχουν καλῆτεροι βάσεις τῆς Χριστιανικῆς πίστεως; Καὶ ἂν φρονῆς ὅτι ὑπάρχουν, ἀγνοῆς δὲ αὐτάς, δὲν σε φαίνεται ἀναγκαῖον νὰ γνωρίσῃς ὅποια εἶναι, καὶ νὰ γένῃς ἱκανὸς νὰ ἀποδίδῃς λόγον ἰσχυρότερον; Οἱ Ἑβραῖοι πιστεύουν ὅσα εἶπαν εἰς αὐτοὺς οἱ γονεῖς των, μόνον διὰ τὸν λόγον αὐτὸν, καὶ παραδέχονται τὴν καθεστῶσαν θρησκείαν καθὼθ' ἡ θρησκεία τῆς πατρίδος, καὶ καθὼθ' ἡ μαρτυρουμένη ὑπὸ τῶν σοφωτάτων ὁμοεθνῶν. Ἄν δὲ καὶ σὺ εὐχαριστήσῃς οὕτω νὰ πράττης, τότε, ἂν καὶ μεγίστη διαφορὰ ἐνδέχεται νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ τῆς ἰδικῆς σου καὶ τῆς ἐκείνων θρησκείας, ἡ ἐλαχίστη ὅμως διαφορὰ δὲν ὑπάρχει ὡς πρὸς τὰς βάσεις τῆς ἰδικῆς σου καὶ τῆς ἐκείνων πίστεως. Ἐὰν, παραδείγματος χάριν, δέκα τινὲς ἀκούσωσι διαφοροτρόπως ἰστορουμένην τὴν αὐτὴν πρᾶξιν, καὶ ἂν ἕκαστος πιστεύσῃ ὅτι παρὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἔτυχεν ν' ἀκούσῃ, τότε, ἂν ἐκ τῶν δέκα διηγήσεων αἱ ἐννέα ὑπάρχωσι ψευδεῖς, ἡ δὲ μία μόνη ἀληθὴς, ὁ τυχὼν ν' ἀκούσῃ τὴν ἀληθῆ φρονεῖ